

І. Д. Фаріон,

д-р філол. наук, проф.,

Національний університет «Львівська політехніка»,

професор кафедри української мови

МОВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: МЕТОДОЛОГІЯ АНГЛІІЗАЦІЇ В ОСВІТІ

У статті проаналізовано політику англійзації в освітній царині. **Мета** статті – розкрити проблему англійзації на основі офіційних освітніх документів «*Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти*» (2012) та «*Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України*» (2023) як загрозливих для державного статусу української мови. Серед завдань – проаналізувати характер англійзації в освітньо-законодавчому полі України.

Предметом дослідження є засади, методичні рекомендації та законодавчі ініціативи англійзації в освітній сфері України. У дослідженні застосовуємо національний принцип оцінки соціолінгвальних явищ та **аналітично-описовий метод**, що вможливує розкрити ксенофільський характер мовної політики в умовах війни.

Як наслідок ухвалених «Концептуальних засад...» (2014), «Методичних рекомендацій...» (2023) та низки інших пропозицій англійська мова здобуває найвищу сходинку престижу, усуваючи державну українську мову з пріоритетної позиції в освітній царині. Нейтралізація української мови відбувається зсередини і ззовні: зсередини – через запровадження курсів фахових дисциплін англійською мовою, англійської мови за професійним спрямуванням і для академічних цілей зі складанням іспитів як умови кар'єрного зростання викладацького складу; ззовні – через плановану трансформацію статусу англійської мови в законодавчому полі України.

Поширення англійської мови аж ніяк не має звузити сферу застосування української мови у власній державі і не тільки тому, що українській мові більше ніде розвиватися, як в Україні. Удержавлення і захист української мови в освітній сфері – це національна свідомість і гарантія безпеки. Саме дисбаланс між державною українською мовою та засиллям як не російської, то англійської викликає обґрунтовану тривогу про самостійність нашої української перспективи й суб'єктності України на світовій політичній шахівниці.

Ключові слова: ксенофільська мовна політика України, англійзація в освітній сфері, методичні рекомендації, концептуальні засади, терміни-концепти.

I. D. Farion,
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Department of Ukrainian Language

LANGUAGE POLICY OF UKRAINE: METHODOLOGY OF ANGLICIZATION IN EDUCATION

The object of the article's research is the policy of Anglicization in the field of education.

The purpose of the article is to reveal the problem of anglicization on the basis of the official educational documents «*Conceptual principles of state policy regarding the development of the English language in the field of higher education*» (2012) and «*Methodological recommendations for ensuring high-quality study, teaching and use of the English language in higher educational institutions of Ukraine*» (2023) as threatening the state status of the Ukrainian language. Among the tasks is to analyze the nature of Anglicization in the educational and legislative field of Ukraine.

The subject of the study is the principles, methodological recommendations and legislative initiatives of Anglicization in the educational field of Ukraine. In the research, we apply the national principle of assessment of sociolinguistic phenomena and the analytical-descriptive method, which makes it possible to reveal the xenophilic nature of language policy in the conditions of war.

As a result of the adopted «*Conceptual principles...*» (2014), «*Methodological recommendations...*» (2023) and a number of other proposals, the English language acquires the highest level of prestige, eliminating the state Ukrainian language from a priority position in the field of education. The neutralization of the Ukrainian language occurs from within and without: from within - through the introduction of courses in professional disciplines in English, English for professional purposes and for academic purposes with passing exams as a condition for the career growth of the teaching staff; from without - through the planned transformation of the status of the English language in the legislative field of Ukraine.

The spread of the English language should by no means narrow the scope of the Ukrainian language in its own state, and not only because the Ukrainian language has nowhere else to develop as in Ukraine. The officialization and protection of the Ukrainian language in the educational field is a preserved national identity. It is the imbalance between the state Ukrainian language and the dominance of both Russian and English that causes reasonable concern about the independence of our Ukrainian perspective and the subjectivity of Ukraine on the world political chessboard.

Key words: xenophilic language policy of Ukraine, Anglicization in the educational field, methodological recommendations, conceptual principles, terms-concepts.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Теперішня московсько-українська війна (2014–2023) має мовне підґрунтя «захисту» так званого «російськомовного населення», про що говорив В. Путін ще 2016 року: «Наголошу, що ми були змушені захищати російськомовне населення на Донбасі, змушені були відреагувати на прагнення людей, що живуть в Криму, повернутися до складу РФ» [13]. Друга світова війна також почалася з мовного питання: з аншлюсу Гітлером німецькомовної Австрії та німецькомовних Судетів в Чехії (1938 р.). Отже, мови – це прапори війни: хто перемагає, того й мова поширюється. Вислідом Другої світової війни стало масове поширення російської мови в країнах Варшавського договору (1955) та англійської мови в країнах НАТО (1949), про що показово зазначив В. Черчилль у своїй знаменитій Фултонській промові 5 березня 1946 року, використавши показову метафору про «міць англомовного світу» як інструмент рівноваги «доброго порозуміння з Росією з усіх питань під загальною егідою ООН» [8, с. 194].

Як бачимо, ця мовно-політична «рівновага» вибухнула війною Росії проти України, в якій питання української мови мало б посісти визначальну роль в деокупації України. Про це показово свідчить соціологія, де на кінець грудня 2022 року «найважливішою <...> зміною стало різке збільшення частки респондентів, які <...> говорять у повсякденному житті переважно українською мовою, та відповідне зменшення частки російськомовців. <...> у грудні 2022-го 41% респондентів сказали, що спілкуються тільки українською мовою, ще 17% – «у більшості ситуацій» українською, натомість тільки російською говорять 6%, а переважно російською – 9% (ще 24% сказали, що вживають обидві мови «рівною мірою»). Порівняно з 2017-м частка повних і переважних україномовців збільшилася на 8%, а частка російськомовців зменшилася аж на 11%. Ще більше вражає регіональний розподіл: навіть на сході та півдні, судячи з відповідей, україномовців тепер не менше, ніж російськомовців (29% проти 27%)» [7].

Проте, з огляду на чинну мовну політику в освітній царині, не спостерігаємо створення належних умов для посідання українською мовою своїх державних функцій, а натомість віднайдено механізм системного насадження англійської мови. Порушена проблема поки що не мала системного соціолінгвального висвітлення, хоча з кожним днем надскладних воєнних обставин вона вимагає особливої аналітики.

Об'єктом нашого дослідження є *політика англійзації в освітній царині*. **Мета** статті – розкрити цю проблему, розв'язавши низку **завдань**: а) здійснити концептний аналіз офіційних освітніх документів «*Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти*» (2012) та «*Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України*» (2023) як загрозливих для державного статусу української мови; б) розкрити характер англійзації в освітньо-законодавчому полі України.

Предметом дослідження є засади, методичні рекомендації та законодавчі ініціативи англійзації в освітній сфері України.

У дослідженні застосовуємо національний принцип оцінки соціолінгвальних явищ та **аналітично-описовий метод**, що вможливує розкрити ксенофільський характер мовної політики в умовах війни.

Теоретична цінність дослідження полягає в одній з перших соціолінгвальних аналітик новітнього явища зовнішньої англійзації (через інструктивні приписи, насильні методичні рекомендації чи закони). Результати дослідження слід практично застосувати в напрацюванні мовної політики в Україні на користь укріплення, а не підриву державного статусу української мови в умовах глобальної англоманії та національного угодовства.

Виклад основного матеріалу. Курс на безоглядну англійзацію української освіти взято наприкінці 2014 року, з огляду на ухвалені *«Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти»* (далі КС) [6] як спільного документа Міністерства освіти і науки та Британської ради в Україні. І термінологія, і ідея, і з численними помилками текст цього документа свідчать, що на зміну тривалому диктованню московської мови в освіті прийшла англомовна диктатура ніби з благою метою *«європейської інтеграції та глобалізації»*.

Саме низка наскрізних термінів КЗ глибинно розкриває його суть, спрямовану на денационалізацію української освіти, що ніяк впродовж понад 30-х років не вийде на свій національний шлях розвитку, починаючи від мови, змісту та складу гуманітарних предметів до державних економічних потреб внутрішнього ринку.

До таких розлогих політичних термінів-концептів згортання державного статусу української мови в освіті та насадження англійської мови належать: *«прагнення до інтернаціоналізації вищої освіти»*, *«визнання необхідності забезпечити конкурентоспроможність українських вчених та випускників на національному та міжнародному рівнях»*, *«обов'язковість вивчення англійської мови у початковій та середній освіті»*, *«англійська мова як ключова компетенція в умовах інтеграції та глобалізації економіки»*, *«англійська мова як інструмент міжнародного спілкування, засіб приєднання до європейського освітнього, наукового та професійного простору»*, *«англійська мова – умова ефективної інтеграції та фактор економічного зростання країни»*, *«англійська мова – засіб доступу до знань»*, *«англійська мова – репутація України як країни з якісною освітою»*, *«стейкхолдери (вчителі, викладачі, студенти, роботодавці, уряд та університетська адміністрація, неурядові організації) визнають цінність англійської як міжнародного засобу комунікації та співпрацюють у створенні середовища, що сприяє якісному викладанню, вивченню та використанню англійської мови в Україні»* та ін. [6].

Крізь марево цих розгорнутих термінів про «благодать» від англійської мови накреслено райське майбутнє України...без України, бо чинне мовне законодавство у сфері утвердження статусу української мови в освіті забетоновано такою англомовною перспективою. Ствердження ключової ролі англійської мови *«в радї національних стратегій та ініціатив»* глибинно підважує роль державної української мови. Понад то, КС стверджує, що такий підхід важливості *«англійської мови для доступу*

та розширення освітніх і професійних можливостей людини визнається Україною і <...> володіння англійською мовою є центральним» [6]. Немає сенсу заперечувати потреби знати англійську мову і застосовувати її у своїй професійній діяльності, але, як бачимо з КЗ, українській мові відведено цілком маргінальне місце (пункт 4.2). Сфера дії КЗ в державній мовній політиці щодо англійської мови охоплює три основні напрями, що нейтралізують українську мову зсередини і ззовні: викладання англійської мови як іноземної, зокрема *англійської мови професійного спрямування* (English for Special Purposes – ESP), *викладання фахових дисциплін англійською мовою* як складової україномовної програми (English as Medium of Instruction for Ukrainians – EMI-u), забезпечення повної освітньої програми англійською мовою *для іноземних студентів* (English as Medium of Instruction for Foreigners – EMI-f).

Якщо перші дві позиції ще можливі, винятково з огляду на вибір та мотивацію студентів, то остання позиція, що стосується викладання англійською мовою для іноземних студентів (що не так давно частково позбулися викладів російською мовою далеко не в усіх ЗВО України), – це повне закриття зовнішнього ринку для української мови і її популяризації в світі у сприятливий для української ідентичності час. Таким способом мова-монополіст – англійська системно усуває зі світового ринку всі інші мови та українську зокрема.

З огляду на візію розвитку англійської мови у вищій школі до 2025 року, міністр освіти Лілія Гриневич у липні 2019 року заявила, що володіння англійською мовою на рівні не менш як B1 стане обов'язковою умовою для вступу, B2 – для випуску, відтак частину профільних дисциплін заплановано зробити англійськими і запровадити обов'язкове ЗНО з іноземної мови після бакалаврату [6]. Водночас виявлення в абітурієнта рівня англійської мови нижче як B1 не позбавляє абітурієнта права брати участь у конкурсі на вступ до вищої освіти, але такі абітурієнти до початку навчального року (до 1 вересня або до 1 жовтня) зобов'язані пройти мовний інтенсив для досягнення рівня B1. Контроль досягнення B1 відбувається за рік, під час наступної вступної кампанії. У разі не досягнення – студента відраховують. Як бачимо, виписано логічний процес вивчення мови-глобаліста та чужих статусних вимог, проте на тлі консервування годин з української мови в середній школі та їхнього зменшення у вишах або повного вилучення дисципліни *українська мова за професійним спрямуванням* (з огляду на наказ С. Квіта N1392 від 25 листопада 2014 року), а також вилучення *української літератури* із Зовнішнього незалежного тестування для більшості спеціальностей (наказ Л. Гриневич від 8 липня 2019 року № 949) – цей процес насправді є підривом основ вивчення української мови та літератури.

Відтак під кволим тиском громадськості міністр освіти Сергій Квіт видав ні до чого не зобов'язуваний лист МОН № 1/9-120 від 11 березня 2015 року, де українській мові та історії України не повернуто статусу обов'язкових у вишах, а лиш «рекомендованих»: «*Забезпечити викладання дисциплін, що формують компетентності з історії та культури України, філософії, української мови із загальним обсягом не менше 12 кредитів ЄКТС, якщо відповідні дисципліни не є профільними. Вищі на-*

вчальні заклади мають право самостійно визначати форми і методи викладання цих предметів. На вибір студентів може бути запропонований широкий перелік гуманітарних дисциплін».

Натомість міністр не забув про англійську мову: *«Створити умови для вивчення англійської мови, як мови міжнародного академічного спілкування, задля досягнення випускниками ВНЗ рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. У разі надання студентам міжнародного сертифікату з підтвердженням цього рівня володіння англійською мовою, такий студент (за бажанням) звільняється від вивчення цієї дисципліни»* [12].

Експансія англійської мови у вишах – це не лише вимоги для всіх рівнів освіти та всіх сторін (стейхолдерів?) – від бакалаврату, магістратури та аспірантури, – але й критерій оцінювання вишу в ліцензуванні та акредитації НАЗЯВО: *«Рекомендувати НАЗЯВО включити оцінювання якості викладання англійської мови (дисципліни ESP) окремим пунктом при інституційній акредитації та визначенні вимог до системи внутрішнього забезпечення якості»* (правопис з показовою помилкою неузгодження слів зумисне зберігаю).

Серед особливо загрозливих для української мови завдань КЗ – це тиск на уряд, який на догоду закордонному мовному монополістові має *«вдосконалити законодавство щодо надання освіти (окремих дисциплін) іноземною мовою та висловити університетам чітку позицію (трактування законодавства) про види дозволених ЕМІ (викладання фахових дисциплін англійською мовою – І. Ф.), зокрема оцінювання»*, а також, що є повною втратою самостійності в державній мовній політиці, *«рекомендувати переглянути поточні вимоги щодо ліцензування, які передбачають, що освітні програми англійською мовою дозволяються лише після того, як протягом п'яти років буде доступний той самий курс українською мовою»*.

Прикметно, що в документі КЗ допущено щонайменше 30 різнорівневих помилок з української мови – від орфографічних до стилістичних, серед яких: *на вирішеня цих та інших питань* (на розв'язання тих чи тих питань), *покрощений статус англійської мови* (поліпшений або збільшений, бо покращати можна лише ззовні), *зростаюча кількість* (щоразу більша), *регулярно переглядаються та оновлюються* (переглядають та оновлюють), *згідно діючих навчальних програм* (згідно з чинними навчальними програмами), *при користуванні* (під час користування), *у випадку не досягнення* (у разі недосягнення), *за вибором абітурієнта* (на вибір абітурієнта), *по аналогії* (за аналогією, аналогічно), *пропонуються наступні рекомендації* (пропонують такі рекомендації), *дана політика* (така, ця політика), *до них відносяться* (до них належать), *у відповідності до своїх дисциплін* (відповідно до своїх дисциплін), *на розробку* (для розроблення), *при прийнятті рішень* (під час ухвалення рішень), *існуючі рамки* (такі, чинні рамки), *перевіряють розуміння студентом* (студента), *при оцінці* (під час оцінки), *з точки зору* (з погляду), *говорючи клуби* (розмовні клуби) та ін.

Влада на чолі з президентом Володимиром Зеленським (від 2019 р.) продовжила подальше втіленням Концептуальних засад, де запропоновано законодавчо посилити статус англійської мови: *«Завдання державної політики щодо розвитку англійської мови у вищій освіті в Україні відповідно до мети включають: удосконалення законодавства для підтримки розвитку англійської мови в сфері вищої освіти; встановлення вимог до рівня володіння англійською мовою на різних етапах освітнього континууму; сприяння трансформації статусу англійської мови»* [6].

У розпал війни за підсумками урядової наради 27 травня 2022 року прем'єр-міністр Денис Шмигаль доручив вивчити можливість використання в Україні досвіду *«офіційної багатомовності»*, що насправді є просуванням ідеї особливих переваг саме для англійської мови: *«Прошу за участю Національної академії наук проаналізувати міжнародний досвід застосування і правові аспекти офіційної багатомовності та у тижневий строк подати Кабінетові Міністрів пропозиції щодо можливості його використання в Україні»* [5].

На ці новації публічно відреагував директор Інституту української мови НАН України Павло Гриценко. Професор висловив здивування ініціативою *«застосування і правових аспектів офіційної багатомовності»*, що прямо суперечить статті 10-й Конституції України про статус єдиної державної мови – української та рішенню Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року. Науковець вважає, що в час війни *«багатомовність»* аж ніяк не є способом об'єднання, а збурення суспільства і *«розхитування українськомовного простору»* [1].

Попри те, Кабінет міністрів розробив законопроект про встановлення *особливого статусу англійської мови в Україні як мови міжнародного спілкування*. Про це повідомив перший заступник міністра культури та інформаційної політики України Ростислав Карандєєв: *«Розширення сфери застосування англійської мови в Україні сприятиме активізації процесів інтеграції українців у європейську спільноту. Кожен українець, який вивчатиме англійську мову, буде значно більше обізнаний про європейське життя. Це також допоможе формуванню суб'єктності України у світових глобалізаційних процесах. Крім того, після нашої перемоги, впливатиме на зростання інвестиційної та туристичної привабливості України»* [9].

За його словами, документ передбачає встановлення особливого статусу англійської мови в Україні в царині міжнародних комунікацій, що насправді не потребує законодавчого закріплення, позаяк у такій функції англійська мова і без цього працює. Ростислав Карандєєв наголосив, що Україна за світовим рейтингом посідає лише 40-у позицію зі 112-х країн світу за рівнем володіння громадян англійською мовою і вмотивував потребу підвищення статусу англійської мови в Україні прогнозованим вступом України до Європейської унії, з якої, до речі, англійська мова країна Велика Британія вмотивовано вийшла: *«Трансформація статусу англійської мови має розв'язати цю проблему. Це стратегічний курс України до членства в ЄС. У проекті закону передбачається врегулювання використання англійської мови в окремих публічних сферах суспільного життя. У першу чергу, це стосується*

міжнародних комунікацій. Проект є певною декларацією, яка буде фіксувати позицію держави стосовно англійської мови та бачення, що додатково необхідно буде зробити в окремих планах та програмах» [9].

Зауважимо, що в усіх цих англомовних реляціях Ростислава Карандєєва жодним словом не йдеться про кореляцію посилення статусу англійської мови з державним статусом української мови та чинним законом «Про функціонування української мови як державної» (2019), де зазначено, що «Українська мова як єдина державна мова **виконує функції мови міжетнічного спілкування**, є гарантією захисту прав людини для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України» (ст.1, п. 8) [4].

Видається, що поспішні рішення про підвищення суспільного статусу англійської мови – це підступний спосіб нейтралізувати розширення функціонування української мови в час війни, що саме тепер для значної частини пробуджених українців стає прапором їхньої ідентичности та інструментом протистояння ворогові. Попри такі вкрай позитивні показники (зменшення московськомовців аж на 11%) навернення до рідної мови по всій території України, програма «Освіта 4.0: український світанок» замість того, аби збільшувати кількість годин на вивчення української мови, передбачає запровадження двомовного викладання профільних предметів у старших класах з другою англійською мовою [10].

Позицію про розширення функційного поля англійської мови неодноразово озвучує в засобах масової інформації секретар РНОБ Олексій Данілов, протиставляючи начебто вмотивовану експансію англійської мови невмотивованій експансії російської мови: «Англійської мови потрібно навчати в Україні з дитячого садка, щоб перемогти в лінгвістичній війні з Росією». Таку думку він висловив на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Культура. Медіа. Туризм» в березні 2021 року. Посадовець додав: «Дуже багато людей навчають англійської мови, але мало хто її знає і використовує. Коли ми зможемо людей налаштувати на англомовні видання, тоді питання лінгвістичної війни, яку веде Росія, поступово може зникати». Відтак посадовець взагалі запропонував для англійської мови статус другої державної: «І друге питання, за 30 років ми не порушили питання англійської мови, яка має бути обов'язковою другою мовою у країні, щоб ми з вами були забезпечені від тих атак, від яких ми потерпаємо від Росії» [2].

За логікою посадовця, щоб позбутися мови одного чужинця-окупанта, треба на державному рівні запровадити сучасну мову-глобаліста, а не розвивати власну мову, створюючи для цього всі можливості саме з дитячого садка. Водночас на цілковите схвалення заслуговує думка очільника РНБО про повне вилучення російської мови з України як «елементу ворожої пропаганди та промовання мізгів для українців»: «Англійська є обов'язковою, наша рідна мова є обов'язковою. А насаджувати сюди ці російські наративи дуже небезпечно – ніби ми повинні з ними знайти спільну мову, ми повинні щось зрозуміти» <...> нехай вони просто відстануть, «відійдуть на свої болота і квакають своєю російською мовою» [14].

Відтак влада не перестає просувати ідеї посилення статусу англійської мови в Україні, про що свідчить проект наказу міністра освіти Оксена Лісового «*Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України*» (далі МР) від 28 березня 2023 року [11]. Логічно, що МР спираються на аналізовані вище КЗ. Проте аж ніяк не зрозуміло, на якій підставі профільне міністерство спирається на те, чого ще нема – на «*основні принципи законопроекту «Про функціонування англійської мови як мови міжнародного спілкування в Україні»*? [11].

Документ адресований керівництву ЗВО України, викладачам англійської мови за професійним спрямуванням та англійської мови для академічних цілей (АМПС, АМАЦ) ЗВО, викладачам фахових дисциплін англійською мовою (ВФДАМ), що розширює коло адресатів порівняно з КС, де не йшлося конкретно про англійську мову для академічних цілей (АМАЦ), бо потреба знати АМАЦ сама собою випливала з умов кар'єрного зросту викладача. Серед основних методичних рекомендацій: розробити / оновити *стратегію / концепцію розвитку викладання, вивчення та використання англійської мови в закладі на основі КЗ*; створити у ЗВО *координаційний центр* для успішного запровадження стратегії / концепції розвитку англійської мови в ЗВО; запровадити різні *форми стимулювання* викладачів фахових дисциплін англійською мовою, викладачів англійської мови за професійним спрямуванням та студентів, що полягають у преміях та надбавках для викладачів, компенсаціях витрат на сертифікацію (підтвердження рівня володіння мовою), проходження курсів з вивчення фахової англійської мови та ін.; зробити читання курсів фахових дисциплін англійською мовою (як мінімум одного) *умовою проходження конкурсу, отримання вчених звань, посад та впливу на рейтингову оцінку викладача*; мотивувати студентів до підготовки публікацій наукових здобутків англійською мовою, участі в міжнародних наукових заходах, професійних конкурсах та проєктах від стейкхолдерів та програмах академічної мобільності; узалежнити ефективність роботи ректора в середині закладу від кількості програм англійською мовою, кількості іноземних і вітчизняних студентів з англійською мовою навчання, внутрішньої системи моніторингу якості освітніх програм з навчанням англійською мовою, ступенем інтернаціоналізації закладу, набутих кількісних та якісних показників з удосконалення вивчення, викладання та використання англійської мови у ЗВО та ін.

З огляду на ці основні рекомендації (розумій накази), ЗВО зусібіч і по всій ієрархії – від ректора до викладача і студента – обставлено червоними прапорцями, вихід за межі яких тотожний ліквідації вишу – його не акредитують і не ліцензують, ректор не оберуть, викладачів на роботу не візьмуть, абітурієнти студентами не стануть або їх відрасують. Себто під словом-наличкою *інтернаціоналізація* вищої освіти криється її національна смерть. І весь цей типовий набір «інтернаціонального» тиску пропонувано здійснювати всупереч узаконеній державній політиці у сфері вищої освіти, що ґрунтується на принципах: «*1-1) сприяння утвердженню української національної та громадянської ідентичності, вихованню патріотизму, формуванню*

оборонної свідомості; <...> 4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [3].

Чи не найбільшим викриттям антиукраїнського змісту «Методичних рекомендацій ...» є численні помилки в документі: визначених ЗВО у цьому напрямку (напрямі), можуть визначатися індивідуальні задачі (завдання), вищезазначеного документу (документа), на інституціональному рівні (на інституційному рівні), проекту (проекту), активно впроваджувати інноваційні форми (запроваджувати), враховувати кращі практики (найкращі) та ін. І, звісно, англобарбаризми *фасилітатор*, *воркшоп*, *стейкхолдери*, *хаби*...

Висновки та перспективи дослідження. Як наслідок ухвалених «Концептуальних засад...» (2014), пропонованих «Методичних рекомендацій...» (2023) та низки інших пропозицій англійська мова здобуває найвищу сходинку престижу, усуваючи державну українську мову з пріоритетної позиції в освітній царині. Англійська, а не українська мова стає перепусткою до кар'єрного зростання викладачів та рейтингу вишів в Україні.

Нейтралізація української мови відбувається зсередини і ззовні: зсередини – через запровадження курсів фахових дисциплін англійською мовою, англійської мови за професійним спрямуванням і для академічних цілей зі складанням іспитів як умови кар'єрного зростання викладацького складу; ззовні – через плановану трансформацію статусу англійської мови в законодавчому полі України.

Очевидно, що належне знання англійської мови забезпечить нам спілкування зі світом та просування наукових ідей, проте саме переломові історичні події є найвищим шансом для нації утвердити свою мову як щит національної ідентичності. Абсолютно хибно в час найбільших можливостей для розвитку української мови, яка щойно виходить з-під московського пресу, потрапити в залежність від іншої мови-монополіста. Поширення англійської мови аж ніяк не має звузити сферу застосування української мови у власній державі і не тільки тому, що українській мові більше ніде розвиватися, як в Україні. Удержавлення і захист української мови в освітній сфері – це національна свідомість та збережена національна ідентичність. Саме дисбаланс між державною українською мовою та засиллям як не російської, то англійської викликає обґрунтовану тривогу про самостійність нашої української перспективи й суб'єктності України на світовій політичній шахівниці.

Найближчим часом вийде друком авторська монографія «Англізми і протианглізми: історія 100 слів у соціокультурному контексті», де розлого проаналізовано стан та наслідки зовнішньої та внутрішньої англізації як підриву державного статусу української мови та системної кризи національного самоусвідомлення українців.

Література

1. *Гриценко П.* Звернення до прем'єр міністра України. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8B05rI7AlgA>
2. Данілов назвав знання англійської мови запорукою незалежності України. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/politics/danilov-nazvav-znannja-anglijskoji-movi-zaporukuju-nezalezhnosti-ukrajini-1543164.html>
3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (№ 5670-д), 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
5. Кабмін вивчає можливість застосування в Україні досвіду «офіційної багатомовності». URL: <https://espreso.tv/kabmin-vivchae-mozhlivist-zastosuvannya-v-ukraini-dosvidu-ofitsiynoi-bagatomovnosti-nardep-knyazhitskiy>
6. Концептуальні засади державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v-1-obovyazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoyu-ta-movni-skriningi>
7. *Кулик В.* Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3648933-mova-ta-identichnist-v-ukraini-na-kinec-2022go-zbruc.html>
8. *Куньч З. Й.* та ін. Риторичний практикум. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 211 с.
9. *Лещенко Л.* В Україні хочуть надати особливого статусу англійській мові і зробити обов'язковою в деяких сферах. URL: <https://www.unian.ua/society/ukabmini-rozrobili-zakonoprojekt-pro-vstanovlennya-osoblivogo-statusu-anglijskoji-movi-v-ukrajini-novini-ukrajini-11938539.html>
10. *Марченко Л.* В українських школах знову викладатимуть двома мовами. URL: <https://biz.today.ua/ruskyj-v-ukraynskyh-shkolah-opyat-budut-prepodavat-na-dvuh-yazykah/>
11. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-projekt-nakazu-metodichni-rekomendaciyi-shodo-zabezpechennya-yakisnogo-vivchennya-vikladannya-ta-vikoristannya-anglijskoyi-movi-u-zakladah-vishoyi-osviti-ukrajini>
12. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46343/
13. Путін заявив, що Росія була змушена «захищати російськомовне населення» на Донбасі та в Криму. URL: <https://www.unian.ua/politics/1568831-putin-zayaviv-scho-rosiya-bula-zmushena-zahischati-rosiyskomovne-naselennya-na-donbasi-ta-v-krimu.html>
14. Російської нарешті не буде: державний телеканал FreeДом перейде на іншу мову. URL: https://24tv.ua/telekanal-freedom-pereyde-inshu-movu-danilov-zayaviv-shho-rosiyska_n2182512

References

1. Hrytsenko, Pavlo (2022), *Appeal to the Prime Minister of Ukraine [Zvernennya do premyer ministra Ukrayiny]*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8B05r17AlgA>
2. Danilov called knowledge of the English language a guarantee of Ukraine's independence (2021) [*Danilov nazvav znannya anhliys'koyi movy zaporukoyu nezalezhnosti Ukrayiny*], URL: <https://gordonua.com/ukr/news/politics/danilov-nazvav-znannja-anglijskoji-movi-zaporukoyu-nezalezhnosti-ukrajini-1543164.html>
3. *The Law of Ukraine «On Higher Education»* (2015) [*Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu»*], URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
4. *The Law of Ukraine «On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language»* (№ 5670-д) (2019) [*Zakon Ukrayiny «Pro zabezpechennya funkcionuvannya ukrayins'koyi movy yak derzhavnoyi»*], URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
5. *The Cabinet of Ministers is studying the possibility of applying the experience of «official multilingualism» in Ukraine* (2022) [*Kabmin vyvchaye mozhyvist' zastosuvannya v Ukrayini dosvidu «ofitsiynoi bahatomovnosti»*], URL: <https://espresso.tv/kabmin-vivchae-mozhlyvist-zastosuvannya-v-ukraini-dosvidu-ofitsiynoi-bagatomovnosti-nardep-knyazhitskiy>
6. *Conceptual principles of state policy regarding the development of the English language in the field of higher education* (2014) [*Kontseptual'ni zasady derzhavnoyi polityky shchodo rozvytku anhliys'koyi movy u sferi vyshchoyi osvity*], URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-stvorilo-koncepciyu-rozvitku-anglijskoyi-v-universitetah-u-dodatku-riven-v1-obov'yazkova-umova-vstupu-v2-vipusku-vikladannya-profilnih-disciplin-inozemnoy-ta-movni-skriningi>
7. Kulyk, V. (2022), *Language and identity in Ukraine at the end of 2022 [Mova ta identychnist' v Ukrayini na kinets' 2022-ho]*, URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3648933-mova-ta-identychnist-v-ukraini-na-kinec-2022go-zbruc.html>
8. Kunch, Z.Y. and others (2018), *Rhetorical workshop [Rytorychnyy praktykum]*, L'viv: Vydavnytstvo L'vivs'koyi politekhniki. 211 p.
9. Leshchenko, L. (2023), *In Ukraine, they want to give a special status to the English language and make it mandatory in some areas [V Ukrayini khochut' nadaty osoblyvoho statusu anhliys'kiy movi i zrobyty obov'yazkovoyu v deyakykh sferakh]*, URL: <https://www.unian.ua/society/u-kabmini-rozrobili-zakonoproekt-pro-vstanovlennya-osoblivogo-statusu-anglijskoji-movi-v-ukrajini-novini-ukrajini-11938539.html>
10. Marchenko, L. (2023), *Ukrainian schools will once again teach in two languages [V ukrayins'kykh shkolakh zнову vykladatymut' dvoma movamy]*, URL: <https://biz.today.ua/russkyj-v-ukraynskyh-shkolah-opyat-budut-prepodavat-na-dvuh-yazykah/>
11. *Methodological recommendations for ensuring quality study, teaching and use of the English language in higher education institutions of Ukraine [Metodychni rekomendatsiyi shchodo zabezpechennya yakisnoho vyvchennya, vykladannya ta vykorystannya anhliys'koyi movy u zakladakh vyshchoyi osvity Ukrayiny]*, URL: <https://>

- mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-metodichni-rekomendaciyi-shodozabezpechennya- yakisnogo-vivchennya-vikladannya-ta-vikoristannya-anglijskoyi-movi-u-zakladah-vishoyi-osviti- ukrayini
12. *About the organization of the study of humanitarian disciplines [Pro orhanizatsiyu vyvchennya humanitarnykh dystsyplin]*, URL: [https://osvita.ua/legislation/ Vishya_ osvita/46343/](https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46343/)
 13. *Putin stated that Russia was forced to «protect the Russian-speaking population» in Donbas and Crimea [Putin zayavyv, shcho Rosiya bula zmushena «zakhyshchaty rosiys'komovne naselennya» na Donbasi ta v Krymu]*, URL: <https://www.unian.ua/politics/1568831-putin-zayaviv-scho-rosiya-bula-zmushena-zahischaty-rosiys-komovne-naselennya-na-donbasi-ta-v-krimu.html>
 14. *Finally, there will be no more Russian: the state TV channel FreeDom will switch to another language [Rosiys'koyi nareshti ne bude: derzhavnyy telekanal FreeDom pereyde na inshu movu]*, URL: https://24tv.ua/telekanal-freedom-pereyde-inshu-movu-danilov-zayaviv-shho-rosiyska_n_2182512

•••